

HỌC GÌ ĐỂ TRỞ THÀNH QUẢN TÀI VIÊN?

Trần Thị Cúc *

Tóm tắt: Quản tài viên là cá nhân hành nghề quản lý, thanh lý tài sản của doanh nghiệp, hợp tác xã mất khả năng thanh toán trong quá trình giải quyết phá sản. Quản tài viên thật sự là một nghề khá mới ở Việt Nam và rất ít người biết đến nghề này, cũng như không hiểu công việc của họ. Điều 12 Luật Phá sản năm 2014 quy định về điều kiện để trở thành Quản tài viên cũng như điều kiện hành nghề Quản tài viên. Người được cấp chứng chỉ hành nghề Quản tài viên gồm có: Luật sư; Kiểm toán viên; người có trình độ cử nhân luật, kinh tế, kế toán, tài chính, ngân hàng. Bài viết cung cấp cho bạn đọc về hành nghề Quản tài viên, điều kiện trở thành Quản tài viên tại Việt Nam

Từ khóa: Quản tài viên, cá nhân hành nghề quản lý, thanh lý tài sản của doanh nghiệp, giải quyết phá sản, luật sư, kiểm toán viên, cử nhân, luật, kinh tế, kế toán, tài chính, ngân hàng.

Abstract: Liquidator (Trustee) is an individual practicing property management and liquidation of an insolvency enterprise or cooperative in the process of bankruptcy settlement. Entrepreneurship is really a new profession in Vietnam and very few people know about this profession and do not understand it their job. Article 12 of the Law on Bankruptcy 2014 stipulates the conditions for becoming an Trustee as well as the conditions for practicing as an Liquidator. Persons who are granted a Certificate of Trustee practice include Lawyers; Auditor; Person with bachelor degree in law, economics, accounting, finance, banking. The article provides readers about the practice of an Liquidator, the conditions to become an Liquidator in Viet Nam.

Keywords: Liquidator, individuals practicing management and liquidation of assets of enterprises, bankruptcy settlement, Lawyers; Auditor; Person with bachelor degree in law, economics, accounting, finance, banking.

1. Khái quát về chức danh quản tài viên

Quản tài viên (QNV), tiếng Anh: liquidator, trustee, là người quản lý tài sản, giám sát hoạt động kinh doanh, thanh lý tài sản của doanh nghiệp (công ty), hợp tác xã mất khả năng thanh toán các khoản nợ đến hạn. Khi tài sản được

thanh lý, chúng được bán trên thị trường mở để thu về tiền mặt hoặc các khoản tiền tương đương khác.

QTV là người được chỉ định đặc biệt để giải quyết các công việc của một công ty, khi công ty đó sắp phá sản. QTV thanh lý tài sản của công ty và quỹ tiền thu được để thanh toán các khoản nợ của công ty. Ở

* Khoa Luật kinh tế,
Trường ĐH KD&CN Hà Nội

nhiều nước trên thế giới, “quản tài viên” còn được phân biệt với “người quản lý tài sản do ủy quyền” (official receiver). Theo pháp luật của Australia, người quản lý tài sản do ủy quyền, là người được chỉ định theo quy định pháp luật tương tự như QTV trong thủ tục phá sản (insolvency practitioner). Theo pháp luật Anh, người quản lý tài sản do ủy quyền là một viên chức nhà nước thuộc Cơ quan của chính phủ về vỡ nợ (the Government’s Insolvency Service) có nhiệm vụ bảo đảm trật tự phá sản do tòa án chỉ định [3]. Tóm lại, nghề QTV đã hình thành và phát triển lâu đời trên thế giới ở các nước có nền kinh tế thị trường.

QTV là nghề hoàn toàn mới tại Việt Nam, lần đầu tiên xuất hiện trong Luật Phá sản năm 2014. QTV gồm những cá nhân hành nghề quản lý, thanh lý tài sản của doanh nghiệp, hợp tác xã mất khả năng thanh toán trong quá trình giải quyết thủ tục phá sản. Sự ra đời của đội ngũ QTV sẽ giúp quá trình thanh lý, xử lý tài sản của doanh nghiệp, hợp tác xã bị phá sản nhanh gọn hơn. Điều 4 Khoản 7 Luật Phá sản của Việt Nam quy định: “*Quản tài viên* là cá nhân hành nghề quản lý, thanh lý tài sản của doanh nghiệp, hợp tác xã mất khả năng thanh toán trong quá trình giải quyết phá sản”. Trong thời hạn 03 ngày, kể từ ngày ra quyết định mở thủ tục phá sản, thẩm phán tiến hành thủ tục phá sản có quyền chỉ định hoặc thay đổi QTV.

2. Đặc điểm của nghề quản tài viên

QTV là người có thẩm quyền pháp lý thay mặt doanh nghiệp bán tài sản của doanh nghiệp trước khi doanh nghiệp đóng cửa để có được tiền trang trải cho

nhiều mục đích khác nhau, trong đó việc thanh toán nợ.

QTV được phân công bởi tòa án, bởi các chủ nợ không có bảo đảm, hoặc bởi các cổ đông của doanh nghiệp. Sau khi được chỉ định, QTV sẽ nắm quyền kiểm soát tài sản của cá nhân hoặc tổ chức. Những thứ này sau đó được gộp lại và bán từng cái một. Tiền mặt nhận được từ tiền bán hàng sau đó được sử dụng để trả hết nợ tồn đọng của các chủ nợ không có bảo đảm.

Một trong những chức năng chính của QTV là đứng ra bảo vệ các vụ kiện tố tụng. Các hành động khác bao gồm các khoản phải thu tồn đọng, trả hết nợ và hoàn thành các thủ tục chấm dứt hoạt động của doanh nghiệp.

Hầu hết pháp luật các nước đều xác định chủ thể quản lý, thanh lý tài sản có vị trí quan trọng trong quá trình giải quyết phá sản. Điều này phù hợp với mục đích và tính chất của việc giải quyết phá sản là nhằm thu hồi được nhiều nhất tài sản từ con nợ cho chủ nợ, đồng thời điều hòa lợi ích giữa các bên, bảo đảm phân chia tài sản một cách công bằng và đúng luật. Vì vậy, việc quản lý, giám sát, bảo toàn, thậm chí làm gia tăng giá trị tài sản của doanh nghiệp, hợp tác xã là một yêu cầu cần thiết và chính yếu trong giải quyết phá sản. Luật Phá sản quy định chủ thể quản lý, thanh lý tài sản là QTV, doanh nghiệp quản lý, thanh lý tài sản, đồng thời trao cho các chủ thể này nhiều nhiệm vụ, quyền hạn quan trọng, xác định rõ trách nhiệm pháp lý trong quá trình thực hiện nhiệm vụ. QTV theo Luật Phá sản có những đặc điểm pháp lý riêng biệt và có mối liên hệ chặt chẽ với các chủ thể và định chế của Luật Phá sản.

QTV là thiết chế cá nhân, nhân danh cá nhân thực hiện hoạt động quản lý, thanh lý tài sản; là thiết chế vừa đại diện chủ nợ, vừa đại diện cho con nợ, vừa đại diện cho Nhà nước trong quá trình giải quyết phá sản. Sau khi được Tòa án ra quyết định chỉ định, QTV có vị trí độc lập với cả hai bên chủ nợ và con nợ, vừa là người đại diện cho lợi ích của chủ nợ và cả con nợ. Tuy nhiên, khác với các trường hợp đại diện thông thường, là sự đại diện theo ủy quyền giữa người ủy quyền và người nhận ủy quyền, QTV đại diện cho các chủ thể trên cơ sở quy định của pháp luật (đại diện theo pháp luật). Nói cách khác, pháp luật trao cho họ những nhiệm vụ, quyền hạn để bảo vệ lợi ích cho cả chủ nợ, con nợ và Nhà nước, họ là “nhân vật chính” trong quá trình thực hiện các thủ tục phá sản.

Sau khi chủ nợ có đơn yêu cầu mở thủ tục phá sản để thu hồi nợ, thì hầu như họ không trực tiếp thực hiện việc đòi nợ đối với con nợ, mà QTV do Tòa án chỉ định sẽ đại diện cho họ làm việc với con nợ. Trong cả hai trường hợp, nếu doanh nghiệp thực hiện thành công phương án phục hồi hoạt động sản xuất - kinh doanh hoặc phải thanh lý tài sản, thì mục đích đều nhằm thu hồi lại nợ cho các chủ nợ; các biện pháp bảo toàn hay xử lý tài sản đều nhằm bảo đảm cho lợi ích của chủ nợ một cách cao nhất. Ngoài ra, QTV còn đại diện cho người lao động, với tư cách là một loại chủ nợ, thực hiện thu hồi các khoản nợ tiền công, tiền lương, bảo hiểm,..., cho họ.

QTV đại diện cho con nợ, khi thay mặt cho họ thực hiện việc thanh toán với các chủ nợ theo quy định của pháp luật.

QTV còn đại diện cho con nợ đàm phán thỏa thuận với chủ nợ về phương án phục hồi lại hoạt động sản xuất - kinh doanh, giúp con nợ vượt qua khó khăn, thanh toán được các khoản nợ, tiếp tục duy trì hoạt động sản xuất - kinh doanh. Chính điều này, khẳng định ưu điểm của tổ tụng phá sản là có tác dụng “khai tử” cho các doanh nghiệp mắc nợ một cách hòa bình và có trật tự.

QTV đại diện cho Nhà nước, bởi được Tòa án chỉ định, thay mặt Tòa án thực hiện các thủ tục pháp lý nhằm giải quyết việc phá sản. Nói cách khác, họ được pháp luật trao quyền giải quyết vụ việc phá sản và phải chịu trách nhiệm trước pháp luật. Mặt khác, hoạt động của họ cũng nhằm thu hồi các khoản nợ đọng thuế, các khoản phí phát sinh trong quá trình giải quyết việc phá sản cho Nhà nước.

Hoạt động của QTV là hoạt động nghề nghiệp, mang tính chuyên nghiệp cao. QTV là chức danh được bổ nhiệm từ những cá nhân có chuyên môn, nghiệp vụ (luật sư, kiểm toán viên, người có trình độ về kế toán, tài chính, pháp luật) phù hợp với hoạt động quản lý, thanh lý tài sản vốn có đặc điểm vừa mang tính pháp lý, vừa mang tính kinh tế. Ngoài ra, họ còn phải đáp ứng được yêu cầu về thời gian, kinh nghiệm công tác, phải mua bảo hiểm trách nhiệm nghề nghiệp theo quy định của pháp luật. Tính chuyên nghiệp cao trong hoạt động của QTV còn do pháp luật quy định chặt chẽ, toàn diện về nguyên tắc hành nghề, trình tự, thủ tục, quyền và nghĩa vụ của họ, đặc biệt là những hành vi bị nghiêm cấm, trách nhiệm pháp lý trong hành nghề quản lý,

thanh lý tài sản. Có thể nói, với những quy định về QTV, về doanh nghiệp quản lý, thanh lý tài sản, Luật Phá sản năm 2014 đã tạo ra một nghề nghiệp mới - nghề quản lý và thanh lý tài sản ở Việt Nam và như vậy, thêm một nội dung hoạt động vốn thuộc chức năng của Nhà nước nay đã được xã hội hóa.

Hoạt động quản lý, thanh lý tài sản do QTV thực hiện là hoạt động dịch vụ, mang tính kinh tế. Đặc điểm này thể hiện ở chỗ, ngoài việc hưởng các chi phí, như tiền tàu xe, lưu trú và các chi phí hợp lý khác cho việc thực hiện hoạt động quản lý, thanh lý tài sản, mục đích hoạt động của QTV nhằm hướng tới lợi ích vật chất (thù lao được hưởng từ hoạt động quản lý, thanh lý tài sản), còn được nhận thù lao từ chi trả từ tài sản của doanh nghiệp, hợp tác xã dựa trên cơ sở thời gian, công sức, kết quả thực hiện nhiệm vụ (Khoản 1, Điều 24 Luật Phá sản năm 2014) và được xác định bằng nhiều phương thức, như căn cứ vào giờ làm việc, thỏa thuận mức thù lao trọn gói hoặc mức thù lao tính theo tỷ lệ phần trăm tổng giá trị tài sản của doanh nghiệp, hợp tác xã bị tuyên bố phá sản thu được sau khi thanh lý. Tuy nhiên, dù xác định theo phương thức nào thì thù lao cũng phải bảo đảm tương xứng với thời gian, công sức và kết quả lao động của QTV. Như vậy, giá trị sức lao động của QTV được xác định trên cơ sở giá cả thị trường và mục đích của hoạt động cung cấp dịch vụ này là lợi ích kinh tế. Đối với tổ quản lý và thanh lý tài sản của Tòa án, do thành viên hầu hết là đại diện các cơ quan Nhà nước, hưởng lương từ ngân sách Nhà nước, thực hiện nhiệm vụ thường xuyên nơi công tác, nên mức

thù lao được hưởng từ thực hiện nhiệm vụ chỉ mang tính “hỗ trợ”. Mức thù lao này không được xác định trên cơ sở giá cả thị trường, nhìn chung là thấp, không phù hợp với điều kiện kinh tế – xã hội thực tế và không tương xứng với công sức, nên không động viên, khích lệ họ tích cực thực hiện nhiệm vụ quản lý, thanh lý tài sản. Trong Luật Phá sản 2014, chủ thể thực hiện quản lý, thanh lý tài sản trong thủ tục phá sản đã có sự thay đổi cơ bản. Việc quản lý, thanh lý tài sản phá sản của doanh nghiệp, hợp tác xã không chỉ quy định cho một chủ thể duy nhất, mà việc tiến hành quản lý, thanh lý tài sản phá sản được giao cho hai chủ thể với tên gọi mới, có tư cách pháp lý độc lập, mang tính chất hoạt động nghề nghiệp, đó là QTV và doanh nghiệp quản lý, thanh lý tài sản thay cho các chủ thể mang tính chất vụ việc trước đây. Với hai chủ thể mới, một là cá nhân (QTV), một là tổ chức (Công ty được lập bởi các QTV), đều thực hiện chung một chức năng, nhiệm vụ: *hành nghề quản lý, thanh lý tài sản của doanh nghiệp, hợp tác xã mất khả năng thanh toán trong quá trình giải quyết phá sản*.

3. Quyền hạn và nhiệm vụ của quản tài viên

Khi yêu cầu Tòa án mở thủ tục phá sản, thì người nộp đơn yêu cầu có thể đề xuất, chỉ định với Tòa án tên của QTV trước khi mở thủ tục phá sản (khoản 2 Điều 19 Luật Phá sản năm 2014). Điều 16 Luật Phá sản năm 2014 quy định quyền, nghĩa vụ của QTV như sau:

- Xác minh, thu thập, quản lý tài liệu, chứng cứ liên quan đến hoạt động của doanh nghiệp, hợp tác xã;

- Lập bảng kê tài sản, danh sách chủ nợ, danh sách người mắc nợ;

- Bảo quản tài sản; ngăn chặn việc bán, chuyển giao tài sản mà không được phép của Thẩm phán; ngăn chặn việc tẩu tán tài sản; tối đa hóa giá trị tài sản của doanh nghiệp, hợp tác xã khi bán, thanh lý tài sản;

- Giám sát hoạt động kinh doanh của doanh nghiệp, hợp tác xã theo quy định của pháp luật;

- Được thuê cá nhân, tổ chức thực hiện công việc theo quy định của pháp luật;

- Đề xuất với Thẩm phán về việc bán tài sản của doanh nghiệp, hợp tác xã để bảo đảm chi phí phá sản;

- Bán tài sản theo quyết định của Thẩm phán để bảo đảm chi phí phá sản;

- Tổ chức việc định giá, thanh lý tài sản theo qui định của Luật này; báo cáo cơ quan thi hành án dân sự, thông báo đến người tham gia thủ tục phá sản có liên quan về việc giao cho cá nhân, tổ chức thực hiện thanh lý tài sản;

- Gửi các khoản tiền thu được vào tài khoản do Tòa án, cơ quan thi hành án dân sự có thẩm quyền mở tại ngân hàng;

- Đại diện cho doanh nghiệp, hợp tác xã trong trường hợp họ không có người đại diện theo pháp luật;

- Báo cáo về tình trạng tài sản, công nợ và hoạt động của doanh nghiệp, hợp tác xã, tham gia xây dựng kế hoạch phục hồi hoạt động của doanh nghiệp, hợp tác xã mất khả năng thanh toán.

QTV có quyền đề nghị Thẩm phán tiến hành các công việc sau:

- Thu thập tài liệu, chứng cứ;

- Tuyên bố giao dịch vô hiệu và quyết định thu hồi tài sản của doanh

niệp, hợp tác xã bị bán hoặc chuyển giao bất hợp pháp;

- Áp dụng biện pháp khẩn cấp tạm thời; áp dụng biện pháp xử phạt hành chính; chuyển hồ sơ sang cơ quan có thẩm quyền xử lý về hình sự theo qui định của pháp luật.

QTV có quyền được hưởng thù lao và thực hiện trách nhiệm bảo hiểm nghề nghiệp theo quy định của pháp luật.

QTV có nghĩa vụ báo cáo việc thực hiện nhiệm vụ, quyền hạn của mình theo yêu cầu của Thẩm phán, cơ quan thi hành án dân sự; chịu trách nhiệm trước Thẩm phán, cơ quan thi hành án dân sự và pháp luật về việc thực hiện nhiệm vụ, quyền hạn của mình

4. Điều kiện hành nghề quản tài viên ở Việt Nam

Điều kiện được hành nghề QTV là người có năng lực hành vi dân sự đầy đủ, có nghĩa là người từ 18 tuổi trở lên, trí tuệ bình thường, bao gồm cả người Việt Nam và người nước ngoài; có phẩm chất đạo đức tốt, có ý thức trách nhiệm, liêm khiết, trung thực, khách quan và có chứng chỉ hành nghề QTV.

Theo Điều 12 Luật Phá sản năm 2014, những người được cấp chứng chỉ hành nghề QTV là luật sư, kiểm toán viên, người có trình độ cử nhân luật, kinh tế, kế toán, tài chính, ngân hàng và có kinh nghiệm 05 năm trở lên về lĩnh vực được đào tạo. Để trở thành một QTV, người học ngành luật cần:

1) Tốt nghiệp chuyên ngành luật của một trường đại học bất kỳ.

2) Có bằng tốt nghiệp chương trình đào tạo luật sư.

3) Tập sự luật sư tại tổ chức hành

nghề luật sư và đạt điểm kiểm tra sau khi kết thúc tập sự.

4) Được cấp chứng chỉ và gia nhập Đoàn Luật sư và được cấp thẻ hành nghề luật sư.

Sau khi chính thức trở thành một luật sư, muốn trở thành một QTV, cần liên hệ

với Bộ Tư pháp để làm thủ tục để được xem xét cấp chứng chỉ hành nghề QTV. Thông thường, những người được cấp chứng chỉ hành nghề QTV đều gần 30 tuổi, vì nghề này yêu cầu bắt buộc phải có kinh nghiệm 05 năm trở lên trong các lĩnh vực được đào tạo./.

Tài liệu tham khảo

1. *Bankruptcy Today*. Official Receiver & Trustee In Bankruptcy (2018). <http://bankruptcy-today.co.uk/>
2. Ngô Huy Cương (2015). *Sửa đổi, bổ sung Bộ luật Dân sự*. Tạp chí Dân chủ và Pháp luật – Số chuyên đề. Nxb. Tư pháp, tr. 44-45.
3. Phan Thị Mỹ Hạnh, *Phá sản doanh nghiệp và thi hành Luật Phá sản ở Việt Nam*. Tạp chí Dầu khí số 4/2018, tr. 60.
4. Luật Phá sản năm 2014.
5. Mark McKillop (2012). *What can creditors do if the “Official Receiver” is the trustee in bankruptcy?*

Ngày nhận bài: **23/04/2021**

Ngày phản biện: **18/11/2021**

Ngày duyệt đăng: **30/11/2021**